

ELECTRONIC FORM OF PROCEDURAL ACTS IN THE CIVIL PROCEDURE LAW

RADOVAN DÁVID

Masaryk University, Faculty of Law, the Czech Republic

Abstract in original language:

Český občanský soudní řád byl přijat v roce 1963 a původně upravoval pouze jedinou možnost doručování dokumentů soudů svým adresátům, resp. účastníkům řízení. Do roku 2000 byla preferovaným prostředkem pošta, avšak od roku 2000 český právní řád zakotvil další prostředky doručování, zejména pak elektronickou cestou. To znamená, že v dnešní době je možné podání učinit elektronicky, resp. stejně tak i doručovat dokumenty. Velká očekávání jsou spojena s novým zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, který nabude účinnosti ke dni 1. července 2009.

Key words in original language:

Civilní proces, procesní úkon, soud, účastník řízení, doručování, podání, elektronický podpis.

Abstract:

Czech Civil Procedure Code was adopted in 1963 and originally it allowed the one and only way how to service the documents of courts to its recipient, respectively participant of the proceedings. Until 2000 the preferred way of delivering the documents was delivering of post. But since 2000 the Czech legal regulations has also been allowing to service the documents in other ways, especially electronically. It means that by present-day legal regulations the Czech courts are also allowed to deliver the documents also electronically. Big expectations are connected with the new act no. 300/2008, on electronic acts that will come into force on 1st July 2009.

Key words:

Civil procedure, procedural act, court, participant, service, appeal, electronic signature.

Občanské právo procesní je charakterizováno jako soubor právních norem regulujících civilní proces, tedy postup soudu, účastníků řízení a dalších subjektů či osob zúčastněných na řízení při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů orgány výkonu soudnictví. Jeho účelem tak je ochrana subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů.

Hovoříme-li o postupu soudu, resp. účastníků, je nutno se velmi významně zabývat tzv. procesními úkony, jež směřují ke vzniku, změně a zániku procesněprávních vztahů, resp. k zahájení, průběhu a ukončení řízení. Díky procesním úkonům se tak z procesu stává jednotný celek.

Vývoj formy procesních úkonů, jako procesněprávních skutečností, zcela logicky závisí na vývoji technologickém, který přímo podmiňuje prostředky, jimiž je možno úkony činit. Je však důležité zmínit odlišení procesních úkonů soudu a procesních úkonů účastníků, i když jednoznačně lze konstatovat, že v obou případech je vývoj obdobný.

1. DORUČOVÁNÍ

Procesní úkony soudu jsou bezprostředně spojeny s problematikou doručování a de facto pouze doručování jako takové je schopné procházet změnami potenciálních forem.

Na základě nového zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, dostane elektronické doručování jednoznačně preferovanou pozici, kdy dostane přednostní postavení před doručováním poštou. Jediným přednostním prostředkem bude tzv. doručení krátkou cestou.

S účinností od 1. července 2009 se tedy v českém civilním procesu uplatní nové způsoby doručování. Ačkoliv je možnost doručování elektronickou cestou v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, zakotvena již několik let, jedná se v souvislosti s přijetím zákona o elektronických úkonech o změnu skutečně přelomovou.

Elektronické doručování bude nadále upraveno v § 46 a § 47 občanského soudního řádu, a to ve spojení s ustanovením § 17 zákona o elektronických úkonech. Elektronicky se tak bude doručovat buď do veřejné datové schránky, a to primárně, anebo, v případě, že nebude možné doručit do veřejné datové schránky, prostřednictvím veřejné datové sítě na elektronickou adresu. V tomto druhém případě však bude i nadále platit nepraktické omezení, že tak lze učinit pouze na adresu, kterou adresát sdělil soudu, a jestliže s takovým doručováním souhlasí či o to soud dokonce výslovně požádal. Doručení bude navíc účinné jen tehdy, bude-li do tří dnů od doručení potvrzeno adresátem. V případě doručování do veřejné datové schránky žádné obdobné pravidlo neexistuje.

Další významné změny, ke kterým v rovině elektronizace justice dochází, jsou zejména zavedení možnosti vést soudní spis i v elektronické podobě, možnost zaznamenávat úkony soudu ve formě zvukového anebo (zvukově) obrazového záznamu, možnost předvolávat elektronickou cestou či stanovení povinnosti zveřejňovat obsah úřední desky způsobem umožňujícím dálkový přístup.

2. ÚKONY ÚČASTNÍKŮ

V souvislosti s pojetím procesněprávních vztahů lze konstatovat, že společným znakem procesních úkonů účastníků je jejich adresování soudu.

Na základě postupné novelizace § 42 občanského soudního řádu lze jakékoliv podání adresované soudu učinit rovněž elektronicky, přičemž rozeznáváme dvojí podobu. Jde buď o elektronickou formu prostou anebo opatřenou elektronickým podpisem. V prvním případě nadále platí, že takové podání je nutno do tří dnů doplnit předložením originálu nebo písemným podáním shodného znění. Stejná praxe však již není vyžadována v případě elektronického podání opatřeného elektronickým podpisem, a to zejména s ohledem na nové ustanovení § 42 odst. 5, i když soudní praxe tento postup nevyžadovala ani do jeho zakotvení. Docházelo však k výrazným obtížím, jež se několikrát staly předmětem řízení o ústavní stížnosti.

V dnešní době je dle ustanovení § 79 odst. 2 rovněž možné předkládat důkazy v elektronické podobě.

3. ZÁKON O ELEKTRONICKÝCH ÚKONECH

Dne 1. července 2009 nabude účinnosti zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech. Bude upravovat elektronické úkony soudů, notářů, či soudních exekutorů, ale také fyzických a právnických osob. Jedná se o právní předpis, který by měl sjednotit různé procesní předpisy regulujících komunikaci, zejména elektronickou.

Ustanovení § 1 a § 2 zákona o elektronických úkonech ukládá všem subjektům, zejména soudům, notářům a soudním exekutorům povinnost užívat datové schránky, jako nástroj komunikace mezi subjekty. Dle důvodové zprávy k tomuto zákonu se schránky užití také pro činění procesních úkonů těchto subjektů. Schránka bude zabezpečena proti možnosti výmazu dat. Ten bude možný jen s výslovným pokynem oprávněného subjektu. Ochrana informací a dat, bude zajištěna prostřednictvím zneprístupnění schránky dle § 11 nebo zneplatnění přístupových údajů dle § 12.

Fyzické osoby se pro založení datové schránky mohou volně rozhodnout, právnické osoby a uvedené orgánům je musí zřídit povinně. Všechny datové schránky budou součástí Informačního systému datových schránek, který bude obsahovat základní údaje o jejich uživateli.

Přístup do datové schránky je dle § 8 umožněn osobě, které byla datová schránka založena, za orgány budou jednat pracovníci vedoucí, příp. pověření. Přístupové údaje se budou rozesílat do vlastních rukou.

Nejvýznamnějším ustanovením relevantním k tématu bude ustanovení § 17. Ten v odst. 1 stanoví, že „Umožňuje-li to povaha dokumentu a má-li fyzická osoba, podnikající fyzická osoba nebo právnická osoba zpřístupněnu svou datovou schránku, orgán veřejné moci doručuje dokument této osobě prostřednictvím datové schránky, pokud se nedoručuje veřejnou vyhláškou nebo na místě. Doručuje-li se způsobem podle tohoto zákona, ustanovení jiných právních předpisů upravující způsob doručení se nepoužijí.“ Dokument je považován za doručení v okamžiku, kdy se adresát přihlásí do své datové schránky. Nepřihlásí-li se adresát do datové schránky ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument do datové schránky dodán, považuje se tento dokument za doručení posledním dnem této lhůty. Toto pravidlo neplatí, vylučuje-li jiný právní předpis náhradní doručení.

Úkony fyzických osob, podnikajících fyzických osob a právnických osob vůči orgánům veřejné moci mají stejné účinky jako úkony učiněné písemně a podepsané.

Ustanovení § 22 upravuje konverzi dokumentů, resp. převod dokumentu v elektronické podobě do podoby listinné a naopak. Převedený dokument má naprosto stejné účinky jako ověřená kopie dokumentu, avšak konverzí se nepotvrzuje správnost a pravdivost údajů obsažených ve vstupu a jejich soulad s právními předpisy.

4. ELEKTRONIZACE ZKRÁCENÝCH ŘÍZENÍ

Na základě novely provedené zákonem č. 123/2008 Sb., změna občanského soudního řádu, byl do občanského soudního řádu začleněn i tzv. elektronický platební rozkaz, resp. možnost podat návrh na vydání elektronického platebního rozkazu na předepsaném elektronickém formuláři. Na tomto místě se tedy lze zabývat účelností současného stavu, neboť i bez této právní úpravy by bylo možno uplatňovat své nároky u soudu i žalobou s návrhem na vydání

platebního rozkazu, učiněnou v elektronické podobě opatřené elektronickým podpisem. Jistým důvodem pro právě tento specifický a od platebního rozkazu ve smyslu § 172 občanského soudního řádu odlišný postup je zavedení celého řízení do sféry elektronické. Dnes je tedy možno reflektovat snahu o sjednocení podání do elektronické formulářové podoby, která minimalizuje nedostatky podání a nutnost jejich oprav či doplnění. Další procesní postup je však zatím totožný s postupem dle § 172 občanského soudního řádu a následujících, zejména pak nelze hovořit o skutečném elektronickém platebním rozkazu, neboť je zatím nutno jej doručit do vlastních rukou adresátů. Nelze tedy využít doručování prostřednictvím veřejné datové sítě ve smyslu ustanovení § 45f občanského soudního řádu, který podmiňuje užití takového doručení tím, že adresát (a tedy i žalovaný) musí s tímto způsobem (buť nepřímo) souhlasit a musí uvést svého akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb. I samotná powerpointová prezentace dostupná na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti jednoznačně, buť nepřímo, přiznává, že se elektronický platební rozkaz musí zaslat v listinné podobě do vlastních rukou adresáta. Úmyslem zákonodárce však zajisté je, aby i platební rozkaz byl skutečně elektronický a byl taktéž doručován v elektronické podobě, čímž řízení nepochybně urychlí a náklady účastníků budou rovněž výrazně nižší. Významná změna by však měla nastat v souvislosti s pravidly doručování prostřednictvím veřejné datové sítě na základě zákona o elektronických úkonech. Dle mého názoru by „pozitivní motivace“ k využívání elektronických podání v podobě polovičních soudních poplatků jako v případě podání elektronického návrhu na vydání „elektronického“ platebního rozkazu mohla být do budoucna rozšířena i na další elektronická podání, nicméně zatímní současný stav je zajisté způsoben zejména samotným („nesporným“) charakterem rozkazního řízení.

5. ZÁVĚR

Elektronizace procesních úkonů je nejen dle mého názoru objektivně naprosto logickým vyústěním technologického pokroku, který v posledních letech zcela razantním způsobem změnil prostředky doručování, což se samozřejmě dotýká i roviny procesních úkonů. Již v několika dnech má česká (nejen) justice přejít na systém elektronický, a to jak s ohledem na elektronizaci soudního řízení, tak i s ohledem na elektronizaci doručování, resp. podání. Bude jistě velmi zajímavým sledovat, jak se praxe se změnami vypořádá. Rozhodně celá problematika bude podrobena další hluboké diskusi, jež může přinést velmi významné úvahy de lege ferenda.

Literature:

- Macur, J. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993.
- Stavinohová, J., Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2003.
- Černý, P. Procesní účinky elektronického podání v občanském soudním řízení. Právní rozhledy, r. 2006, č. 12, s. 450-453.
- Lavický, Petr. Elektronický platební rozkaz? Právní fórum, Praha : ASPI, a.s., 2009, č. 2, s. 62-71.

*Dávid R., Neckář J., Sehnálek D., (Editors). COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 1. edition.
Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4821-8*

- Dávid, R. Elektronizace procesních úkonů. Právní fórum, Praha : ASPI, a. s., 2009, č. 2, s. 57-62.

Reviewer:

Jaruška Stavinohová

Contact – email:

radovan.david@law.muni.cz